

La Terra Alta: potència vinícola, paisatge i despoblament

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Territori amb denominació d'origen. La viticultura, un dels motors de la comarca, ha experimentat una profunda transformació en els últims trenta anys. Ara hi ha més de seixanta cellers que elaboren vins de qualitat

La Terra Alta és la comarca situada a l'extrem sud oriental de Catalunya. Pertany a les Terres de l'Ebre i limita per l'oest amb les comarques aragoneses de parla catalana del Mataranya i el Baix Aragó. El riu l'Algars, tal com ho va determinar als límits territorials de la Batllia de Miravet, l'any 1153 el comte-rei Ramon Berenguer IV, parteix Catalunya i Aragó, fins al riu Ebre, amb la seva confluència amb el Mataranya, a l'embassament de la Poble de Massaluça.

Tres són els factors determinants de la Terra Alta: el vi, els paisatges i el despoblament. De fa més de 100 anys, la Terra Alta és la comarca que produeix més vi de la província de Tarragona. Amb l'arribada de la fil·loxera l'any 1900, les bancalades dels fons dels barrancs, que durant l'Edat Mitjana eren bladeres per excel·lència, ara són vinyes. Anteriorment la Terra Alta produïa vins als cara-sols i terres marginals. Es veremaven a darreries d'octubre, amb els raïms pansits i esgotats pel sol. Els vins eren de 18 graus de mitjana, aspres i forts. Servien pel consum de la zona i la resta s'exportava a Reus per elaborar-ne l'alcohol que s'exportava als territoris d'ultramar. Resultaven de tanta graduació que els francesos, a mitjan del segle XIX, en limitaven les importacions, amb l'excusa que només acceptaven un màxim de 15 graus.

Durant els darrers 30 anys la viticultura de la Terra Alta ha canviat profundament. Més de 60 cellers elaboren els raïms propis, transformant-los en vins excel·lents que tenen presència a les taules més selectes dels cinc continents, sobretot, en la varietat de la garnatxa. Vinyes cuidades com a horts i raïms mimats per convertir-los amb nèctars de bocans selectes, de gust refinat, d'olors vegetals i deliciosos, vins preuats per la seva distinció i qualificació. Aquesta generació de viticultors ho ha fet possible amb la il·lusió juvenil quan construïren els cellers, renovaren les plantacions i milloraren les varietats

Un camp conreat, amb vinyes centenàries, al terme municipal de Gandesa, capital de la Terra Alta.

FOTO: JOAN REVILLAS

amb gran esforç i amb l'ajuda dels plans Leader europeus.

Avui, aquella joventut, disposant d'excel·lent matèria prima, elaboren vins d'altíssima gama. Els raïms es cuiden com a tresors des del moment de la floració. Gràcies al reg de la Terra Alta se'ls irradia la quantitat d'aigua expressa per evitar l'estrès hídric, sense sobrepassar l'aportació. Aquells joves viticultors, ara ja madurs, tenen una mitjana de 50 anys, i amb l'esforç, l'experiència i la innovació, han transformat l'exigua agricultura d'ans, aconseguint els vins amb l'alta qualificació actual.

L'altre aspecte és el paisatgístic. El triangle Bot, Prat i Arnes, amb la capital turística d'Orta (Horta de Sant Joan) al seu enmig, han canviat l'abstracta fesomia d'un territori desconegut, per arribar a ser avui una zona visitada per milers de turistes. Turisme que s'escampa també per l'oest de cara la comarca aragonesa del Mataranya, amb Vall-de-roures de capital, a l'est amb el Delta de l'Ebre, reserva de la natura, al sud amb els Ports i al nord amb els paisat-

ges de Caseres, Batea, Vilalba, el Pinell, La Fatarella i La Poble. Cada municipi disposa dels seus atractius com són les catedrals del vi del Pinell i de Gandesa, les preuades esglésies del segle XVII, relíquies vivents com el Poble Vell de Corbera enderrocat per les bombes de l'aviació nazi, o museus com el Centre d'Estudis de la Batalla de l'Ebre de Gandesa, la Pedra Seca de la Fatarella, el Museu Picasso d'Orta, o les restes dels fronts de la Batalla de l'Ebre, de Vilalba, Corbera, el Pinell i la Fatarella, el tresor medieval del casc antic de Batea, gairebé servat com al segle XIV, el castell de l'Algars, o el poble desert de Pinnyeres, l'església romànica de Caseres, la Via Verda, o racons de bellesa espectacular com la Fontcaldà, o l'embassament de l'Ebre a l'aiguabarreig de la Poble.

Malgrat tot, la comarca, inexorablement, es despobla. La gent jove se'n va, un cop han acabat els estudis. Hi resten els iaïos amb una població envellida, d'una edat mitjana dels 65 anys. Pobles com Batea que tenien el 1920, 3500 habitants avui no arriben als

2000. I altres com la Poble o Caseres en tenen menys de la meitat de 100 anys enrere. La població jove prové de l'emigració que sobretot a Gandesa, omple carrers i places amb dotzenes de parlars diferents. Només les empreses industrials i els centres administratius d'aquesta població tenen capacitat per sostenir l'economia fora de la viticultura i el turisme. Als pobles de la comarca, son moltes les cases unifamiliars buides que s'enderroquen. Les terres de menys qualitat s'ermen. Els pinars s'apoderen del territori. Els pagesos i pastors no tenen relleu generacional. Les polítiques no els afavoreixen i el despoblament prossegueix mentre creixen les instal·lacions d'aerogeneradors elèctrics produint electricitat per un milió i mig d'habitacles, pagant la factura elèctrica la mateixa tarifa a Vilalba que a Barcelona.

Sort en tenim de les indústries de Gandesa, la viticultura i l'emergent turisme, gràcies als paisatges, racons i recursos naturals de la comarca, simbiosi d'art, cultura i innovació.